

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Коваль Я.С.,

*к.н.держ.упр., доцент кафедри управління фінансово-економічною безпекою,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,*

e-mail: yanaks@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6578-2996>

Моніторинг є обов'язковим елементом в тому числі і системи управління ризиками та повинен здійснюватися з метою забезпечення своєчасності відстеження рівнів та розмірів ризиків. В організаційному плані ця система охоплює: підрозділи банку, що проводять спостереження; сформовану інформаційно-аналітичну базу; методичні положення обробки зібраної інформації, методів оцінки валютних ризиків, прогнозу, механізму оперативного прийняття рішень стосовно оптимального впливу на ймовірні ризики для їх мінімізації або уникнення, відповідно до обраної валютної політики банку, що сприятиме покращенню фінансових результатів банківської установи.

Теоретичний аналіз наукових публікацій дозволив виявити, що регулярність у моніторингових дослідженнях становить основу системи. На трактуванні моніторингу як безперервному стеженні (нагляді за процесом чи об'єктами) та аналізі ґрунтуються і енциклопедичні визначення цього поняття.

Проблема застосування моніторингу у банківській діяльності полягає у недостатності методологічної бази для створення ефективних моніторингових систем [1].

Моніторинг стійкості та надійності банківського сектору – це аналіз стану національного банківського сектору та оцінка впливу на нього глобального банківського середовища, а також виявлення позитивних чи негативних чинників, які створюють зміни в банківському секторі в майбутньому.

Основними завданнями фінансового моніторингу виступають: збір і накопичення інформації, яка віддзеркалює основні показники економічного розвитку країни у контексті динамічного розвитку банківської системи; збір і накопичення інформації, яка віддзеркалює діяльність банківської системи; аналіз і прогноз показників фінансової стійкості національної банківської системи; оцінка системних ризиків банківської системи; оцінка ефективності заходів, які здійснюються у рамках державного регулювання банківської системи; виявлення і оцінка ступеня впливу основних чинників, які визначають стійкість банківської системи.

Система комплексного аналізу фінансової стійкості сучасного банку в Україні включає аналіз активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат, прибутковості, ліквідності та платоспроможності, а також оцінку внутрішніх та зовнішніх факторів, що забезпечують фінансову стійкість банку [2].

Для одержання об'єктивних результатів, які сприяють підвищенню ефективності функціонування банку, у процесі комплексного аналізу фінансової стійкості доцільно виділити основні етапи його проведення:

- Етап 1. Уточнюють об'єкти, мету і завдання аналізу, складають план аналітичної роботи;
- Етап 2. Розробляють систему різних показників, за допомогою яких характеризується об'єкт аналізу;
- Етап 3. Збирають і підготовляють до аналізу необхідну інформацію (перевіряється її точність, приводиться в порівнянний вигляд та ін.);
- Етап 4. Фактичні результати порівнюють з показниками плану звітного періоду, фактичними даними минулих років (періодів), основними показниками банків-конкурентів тощо;
- Етап 5. Зібрану інформацію детально аналізують різними методами економічного аналізу фінансової стійкості;
- Етап 6. Виявляють відхилення фактично отриманих результатів від планових або нормативних, а також причини цих відхилень і можливості їх усунення;
- Етап 7. На підставі результатів аналізу пропонують рекомендації щодо вдосконалення управління активно-пасивними операціями.

Правила внутрішнього фінансового моніторингу банку та програми здійснення фінансового моніторингу розробляються з урахуванням принципу збереження банківської таємниці та мають містити порядок обігу та забезпечення конфіденційності інформації щодо фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу [3].

Питання банківської таємниці вже протягом кількох років широко обговорюється в наукових колах і досі залишається невирішеним. Під збереженням банківської таємниці з точки зору фінансового моніторингу мається на увазі необхідність забезпечення конфіденційності інформації про факт передавання відомостей про фінансову операцію клієнта уповноваженому органу, про внутрішні документи банку з питань здійснення фінансового моніторингу, про рахунки і внески клієнтів банку, про клієнтів і їх операції, а також інших відомостей згідно з законодавством.

Водночас формалізація фінансової стійкості банку істотно залежить від розвинутості системи аналізу та оцінки ризиків банківської діяльності. В Україні сучасна система аналізу та оцінки ризиків банківської діяльності передбачає використання Національним банком України системи економічних нормативів діяльності банків, рейтингової системи CAMELS та «Системи оцінки ризиків» [4].

Система економічних нормативів використовується з метою аналізу діяльності банків та своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, притаманні банківській діяльності. «Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні» визначено економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками України, а саме:

нормативи капіталу, нормативи ліквідності, нормативи кредитного ризику, нормативи інвестування.

Рейтингова система CAMELS полягає у визначенні загального стану банку на підставі єдиних критеріїв, які охоплюють діяльність банку за всіма напрямками. Основою рейтингової системи CAMELS є оцінка ризиків та визначення рейтингових оцінок за основними компонентами рейтингової системи (достатність капіталу, якість активів, менеджмент, надходження, ліквідність та чутливість до ринкового ризику).

Комплексна рейтингова оцінка за рейтинговою системою CAMELS визначається для кожного банку відповідно до рейтингових оцінок за кожним із компонентів. Порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS визначає «Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS» [5].

Метою використання представлених систем оцінки ризиків є забезпечення якісного нагляду, спрямованого на визначення суттєвих існуючих або потенційних проблем в окремих банках та в банківській системі в цілому, а також на забезпечення процесів належного усунення таких проблем, що робить їх ефективним інструментом забезпечення економічної безпеки вітчизняних банківських установ превентивної дії. Цей підхід має забезпечити відповідність операцій банків стандартам надійної та безпечної банківської діяльності та гарантувати їх здійснення в інтересах усіх зацікавлених сторін – Національного банку України, керівництва банку, клієнтів та акціонерів.

Таким чином, для ефективного проведення моніторингу необхідно дотримуватися наступних принципів:

1. Принцип наукового обґрунтування та актуалізації методик, що застосовуються в процесі моніторингу, тобто постійне вдосконалення методичної бази моніторингу.

2. Моніторинг стійкості банківської системи повинен проводитись як на рівні банківської системи в цілому, так і на регіональному рівні, враховуючи специфіку регіонів України.

3. Моніторинг повинен базуватися на принципі неперервності, тобто збір інформації повинен проводитися постійно, а не періодично.

4. Принцип співставності вихідних даних і результуючих показників моніторингу. Це означає, що вихідні дані, що складають інформаційну базу моніторингу, повинні бути співставні на різних проміжках часу.

5. Принцип доступності висновків і результатів моніторингу свідчить про необхідність розгляду і обговорення документально зафіксованих висновків моніторингу всіма зацікавленими користувачами інформації про банківську систему. У свою чергу, фінансовий моніторинг банківської системи виступає частиною наглядових функцій центрального банку. Основна його мета – забезпечення органів державного регулювання і банківської системи інформацією, що відображає результати діяльності банківського сектора та вплив чинників, які визначають стійкість банківської системи [6].

Враховуючи вище зазначене, система антикризового управління має властивості, які забезпечують особливий механізм управління: гнучкість і

адаптивність, здатність до диверсифікації та своєчасного ситуаційного реагування, а також можливість ефективного використання потенціалу банківського сектору та неформальні методи управління.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 504 с.
 2. Коваль Я. С. Державний механізм управління ризиками банку в системі первинного фінансового моніторингу. *Die relevanz und die neuheit der modernen wissenschaftlichen studien* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Відень, 23 серпня 2019). Відень, 2019. Том 2. С. 7-13.
 3. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 568 с.
 4. Коваль Я. С. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування державного механізму. *ЛЮГОС. Мистецтво наукової думки*. 2019. №6. С. 15-20. DOI: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.06.00.003>.
 5. Офіційний сайт Національного банку України. URL : https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123651.
- Гук О. В. Елементи системи запобігання банкрутству машинобудівних підприємств. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2009. № 647. С. 37-431.